13.11.2023

Eduskunta/ Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto

Kutsu asiantuntijakuulemiseen 14.11.2023 kello 11.00

HE 41/2023 valtion talousarvio vuodelle 2024

Suomen Satamat ry kiittää mahdollisuudesta tuoda esille näkökohtia valtion vuoden 2024 talousarvioesityksen käsittelyssä eduskunnassa.

Petteri Orpon hallituksen ohjelma korostaa toimivan liikennejärjestelmän ja hyväkuntoisen väylästön olevan olennainen osa kansallista kilpailukykyä. Lisäksi muuttunut turvallisuusympäristömme korostaa liikenne- ja materiaalivirtojen vaihtoehtoisten reittien kartoittamista ja niihin panostamista. Pohjoismaisen liikennejärjestelmän tarkastelu kokonaisuutena on tärkeää.

Hallitusohjelman mukaisesti vuoden 2024 talousarvio sisältää mittavia panostuksia liikenneväylien kunnossapitoon ja kehittämiseen. Rakentamisen nousseet kustannukset tosin leikkaavat osoitettujen varojen tuloksellisuutta.

Satamien vesiväylät ja takamaayhteydet

Satamien toiminnalle ovat tärkeitä niin meriväylien kapasiteetti kuin satamien takamaayhteyksien riittävä kunto ja palvelutaso.

Vuoden 2024 talousarvio noudattaa vakiintunutta käytäntöä, jossa vuosittain valtion talousarvion määrärahojen turvin käynnistetään 1-2 vesiväylähanketta. Tässä talousarviossa meri- ja vesiväylien kehittämishankkeet ovat tavanomaista pienempiä ja siten talousarvion painopiste kohdistuukin satamien näkökulmasta maapuolen ns. takamaaväylästön kehittämiseen.

Satamien vesiväylähankkeet sisältävät aina sekä valtion rahoitusosuuden että satamayhtiön rahoitusvastuun, kumpikin hallinnoimansa vesialueen osalta. Suomen satamien toimiessa kaupallisesti kilpaillussa markkinassa on tärkeää, että valtio noudattaa tasapuolisia pelisääntöjä satamien vesiväylärahoituksen ratkaisuissa, eikä valtion toimin aseta keskenään kilpailevia satamayhtiöitä eriarvoiseen asemaan hankkeiden rahoitusvastuissa.

13.11.2023

Ensi vuoden talousarvio sisältää lukuisia satamin ja elinkeinoelämän kannalta tärkeitä raide- ja maaliikenneyhteyksien kehittämistä. Voimavaroja kohdennetaan laajalle ympäri Suomen maantieteellistä aluetta.

Talousarvio sisältää myös kansallisen huoltovarmuuden vahvistamisen kannalta tärkeitä infrastruktuurin kehittämisen kohteita, kuten mm. Laurila – Tornio – Haaparanta raideyhteys.

Merenkulun kustannuspaine

Merenkulun kuljetuskustannuksiin kohdistuu voimaan astuvan Fit for 55 -sääntelyn myötä kustannuspainetta, kunnes puhtaiden käyttövoimien markkinat kasvavat ja polttoaineiden saatavuus on varmistunut myös Itämeren edustamalla reunamarkkinalla. Uutta regulaatiota edustavat merenkulun liittäminen EU:n päästökauppamekanismiin, vaihtoehtoisten polttoaineiden sääntely (FuelEU) ja satamiin kohdistuvat maasähköinvestoinnit (AFIR).

Petteri Orpon hallitus on ilmaissut hallitusohjelmassaan ottavansa käyttöön kansallisella päätöksellä ns. saaripoikkeuksen koskien merenkulun liittämistä EU:n yleiseen päästökauppajärjestelmään vuoden 2024 alusta lukien. Talousarvioesitys sisältää 2 miljoonan euron määrärahan tasoittamaan saaripoikkeuksen synnyttämää kilpailuhaittaa Merenkurkun matkustajalaivaliikenteeseen suhteessa Ahvenanmaan matkustajaliikenteeseen.

Suomen Satamat ry on aiemmin nostanut esille sen, että mikäli kansallisella päätöksellä otetaan käyttöön ns. saaripoikkeus ja mikäli sen synnyttämää kilpailuvääristymää kompensoidaan kansallisella tukimuodolla, tulee talousarvioon varattua määrärahaa kohdentaa Merenkurkun matkustajaliikenteen ohella Hanko -Tukholma matkustajaliikennettä harjoittavien toimijoiden eduksi. Lokakuussa 2023 Stena Line varustamo ilmoitti kuitenkin lopettavansa 20.10.2023 Hanko -Tukholma (Nynäshamn) välisen liikenteen mm. saaripoikkeuksen käyttöönoton synnyttämän kilpailuvääristymän vuoksi.

Satamien energiainvestoinnit

Suomen satamilla on merkittävä rooli useissa talouden energiamurroksen investoinneissa. Satamissa tullaan lähivuosien aikana toteuttamaan lukuisia sataman alueen ja sen tilankäytön uudistamiseen ja kehittämiseen tähtääviä infrastruktuuri-investointeja ennen kuin vety- tai muidenkaan vaihtoehtoisen käyttövoimien tuotantolaitosinvestointeja käynnistetään.

Suomen kansallinen ohjelma ei tunnista näitä talouden uudistumisen kannalta tärkeitä investointeja samalla tavalla kuin mm. eräissä EU:n jäsenvaltioissa, joissa satamien puhtaiden käyttövoimien infrastruktuuri-investointeja tuetaan kansallisilla resilienssi- ja palautumisohjelmilla (RRF).

13.11.2023

Satamien näkökulmasta puhtaan siirtymän investointeja tulisi painottaa vahvasti kansallisessa resilienssi- ja palautumisohjelmassa, ja siten huomioida tarpeet satamien energiainfran ylösrakentamisen, infran muokkaamisen ja vahvistamisen investoinnit osaksi kansallista ohjelmaa teollisuuden vetytalouden tukemisen rinnalla.

EU:n TEN-T ja LJS12

Suomen NATO-jäsenyys tulee synnyttämään infrastruktuuriin kohdistuvia investointitarpeita tiettyjen satamien sisällä. Liikenne12 -suunnitelmassa – joka on nyt parlamentaarisen päivityksen alaisena – korostetaan satamien kaksikäyttöisen infrastruktuurin hankkeissa EU:n TEN-T -liikenneohjelmaan kytketyn CEF-rahoitusinstrumentin sisältävän MilMob-instrumentin käyttöä. Näkemyksemme mukaan Suomen valtiolla tulee olla tahtotila kehittää ja tukea satamien resilienssitarpeita siitä riippumatta, tuleeko nykyiseen MilMob-instrumenttiin jatkoa vuoden 2023 jälkeen. Päätöksiä instrumentin jatkamisesta ei ole, eikä liene todennäköistä, että EU:n kuluvan rahoituskauden aikana (-2027) tulisikaan.

Nykyinen Liikenne12 -suunnitelma näkee satamien roolin kapeana, vain teollisuuden suurien investointien liitännäisenä. Tältä osin tulevassa suunnitelmassa tulee linjata satamien rooli itsenäisemmin perinteisten väyläinvestointien ohella kansallista resilienssiä ylläpitävänä kriittisenä infrastruktuurina ja energiamurrosta vauhdittavana energiahubeina, joka myöskin edustaa resilienssiä puhtaiden käyttövoimien saatavuuden turvaamisessa. Lisäksi satamien laajamittainen sähköistäminen edellyttää mm. panostuksia sähköverkon kestävyyteen.

Kyberturvallisuuskeskus

Satamien kannalta kannatettavaa on resurssien osoittaminen kyberturvallisuuskeskuksen toiminnalle ja siten kyberresilienssin vahvistamiseksi laajasti yksityisellä ja julkisella sektorilla.

Suomen Satamat ry

Annaleena Mäkilä